

Om etterforskning og gransking

Det kan være forvirrende om begrepene etterforskning og gransking. Derfor en kjapp informasjon for å rydde opp.

[Mediene har de siste dagene skrevet at det ikke er avklaring ennå om eventuell ny gransking av Scandinavian Star](#), og at dette nå diskuteres i Stortinget. For ordens skyld er det viktig å understreke at dette ikke handler om politiets etterforskning, som allerede er i full gang etter [Riksadvokatens vedtak 27. juni i år](#).

ETTERFORSKING

Begrepet etterforskning benyttes om politiets arbeid. Etterforskning skal være begrunnet og hjemlet i straffeprosessloven. Formålet med politiets etterforskning er å avdekke mulig straffeansvar, som fortsatt kan gjøres gjeldende overfor eventuelle gjerningspersoner.

Etter innsatsen til [Stiftelsen ny etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star](#) i 2013, ble det skapt en situasjon som utløste politiets utredning av hvorvidt det var grunnlag for å anbefale ny etterforskning eller ikke. Politiets konklusjon, som var å anbefale Riksadvokaten å gjenåpne etterforskningen, ble presentert 13 juni i år.

GRANSKING

[Støttegruppen sendte 24. april 2013 brev til de skandinaviske regjeringene om ny gransking av Scandinavian Star](#). Anmodningen var oppdatert og enda bedre dokumentert enn gjentatte anmodninger om gransking siden den første ble sendt til Danmark vinteren 1996. Støttegruppens krav om gransking er ikke i stedet for etterforskning, som vi også har anmodet om.

Gransking har andre formål og reguleres av andre lover andre hjemler enn etterforskning. Gransking har ikke som formål å avdekke straffeansvar, men å avdekke hendelsesforløp, årsaksforhold og gjerne komme med anbefalinger for å unngå lignende hendelser i fremtiden. I og med at gransking ikke har som formål å avdekke straffeansvar, så er det heller ikke foreldelsesfrister knyttet til muligheten for å granske et aktuelt tema. Det er mulig å granske et forhold selv om ansvaret for straffbare forhold knyttet til den aktuelle saken er foreldet.

I og med at gransking ikke handler om å avdekke straffeansvar, så er det heller ikke politiet som har ansvar for å gjennomføre gransking. Påtalemyndigheten kan likevel gjerne være en instans som uttaler seg til andre myndigheter om gransking er å anbefale, men har ikke ansvar for å gjennomføre granskingen.

Undersøkellesmyndigheten som har ansvar for å granske et tema kan være forskjellige instanser. [Norge har en egen havarikommisjon for transportsektoren som utreder/gransker ulykker i vegtrafikken, jernbane, luftfarten og sjøulykker](#). Regjeringen kan også nedsette egne granskingsutvalg. Det er også mulig for Stortinget å beslutte parlamentarisk gransking.

Når det gjelder forhold i sjøfarten, så reguleres dette i stor utstrekning av internasjonale konvensjoner, som utarbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon, IMO, i London.

Generalforsamlingen i IMO vedtok i november 1997 en kode for gransking etter sjøulykker. I en tidligere utredning av en norsk sjølovkomite gis det følgende beskrivelse av innholdet i IMO-koden om gransking av sjøulykker:

IMO-koden gir regler om undersøkelser etter ulykker og hendelser til sjøs som foretas for å fremskaffe informasjon om omstendigheter omkring og årsaker til ulykkene/ hendelsene, herunder hvordan flere berørte stater bør samarbeide om dette arbeidet. Hensikten er å legge til rette for iverksettelse av forebyggende tiltak slik at sikkerheten til sjøs og vernet om det marine miljøet styrkes. IMO-koden utelukker ikke undersøkelser med andre formål som f.eks å klarlegge ansvarsforholdene eller fordele skyld. Ideelt sett bør disse likevel skilles ut fra, og foretas uavhengig av undersøkelser hvor siktemålet er å bedre sikkerheten til sjøs.

Den norske sjølovens § 473 beskriver grensen mellom gransking (undersøkelse) og sivilrettslig eller strafferettslig skyld:

Undersøkelsesmyndigheten skal klarlegge hendelsesforløp og årsaksfaktorer, utrede forhold av betydning for å forebygge sjøulykker og bedre sjøsikkerheten, og avgi og offentliggjøre en rapport med sine eventuelle tilrådinger når undersøkelsen er avsluttet.

Undersøkelsesmyndigheten skal ikke vurdere sivilrettslig eller strafferettslig skyld og ansvar.

Sjøloven § 473

Grensen mellom gransking og etterforskning er også nedfelt i EUs regelverk: [EU-direktiv 2009/18/EC](#) om grunnleggende prinsipper for undersøkelse av sjøulykker presiserer i artikkel 4 om "status of safety investigations":

1. Member States shall ensure, in accordance with their legislation and, where appropriate, through collaboration with the authorities responsible for the judicial inquiry, that safety investigations are:

a) independent of criminal or other parallel investigations held to determine liability or apportion blame; and

b) not unduly precluded, suspended or delayed by reason of such investigations.

DIRECTIVE 2009/18/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2009, article 4

Den norske forskriften om undersøkelse av sjøulykker henviser til dette europeiske regelverket for undersøkelse av sjøulykker.

Støttegruppen har flere ganger de siste 20 årene argumentert for gransking. Ikke fordi Støttegruppen har vært negativ til etterforskning, men fordi vi har blitt avvist med at aktuelle straffbare forhold er foreldet. Brannstiftelsen er riktignok ikke foreldet, men gjentatte anmodninger om ny etterforskning er jo avvist flere ganger, før Riksadvokaten endelig skiftet holdning til dette sist sommer.

Dersom regjeringen og Stortinget skulle komme på den tanke at det ikke er grunnlag for å ta stilling til gransking av Scandinavian Star før politiet har konkludert etter sin etterforskning, så ville det avdekke at politikerne ikke forstår det regelverket de selv er satt til å forvalte.

Etterforskning utelukker ikke gransking og gransking utelukker ikke etterforskning. En parallell som mange vil huske: Politiet etterforskning etter 22. juli utelukket ikke Gjørø-kommisjonens gransking, og Brannstiftelsen på Scandinavian Star ble henlagt i mars 1991. Brannstiftelsen rammes av straffelovens § 148, den såkalte mordbrannparagrafen. Straffeansvaret har en foreldelse på 25 år, og vil således være foreldet i april 2015.

For Støttegruppen

Jan Harsem

Asker, 20.11.2014